

L U D

ORGAN POLSKIEGO TOWARZYSTWA
LUDOZNAWCZEGO

ORGANE DE LA SOCIÉTÉ POLONAISE D'ETHNOLOGIE

ZAŁOŻONY W ROKU 1895

OGÓLNEGO ZBIORU TOM XLVI

ZA ROK 1960

PTL
WROCLAW

POLSKIE TOWARZYSTWO LUDOZNAWCZE
WROCLAW 1961

KOMITET REDAKCYJNY

K. ZAWISTOWICZ-ADAMSKA, J. GAJEK, A. KUTRZEB-
POJNAROWA, J. MATUSZEWSKI, M. ZNAMIEROWSKA-
PRÜFFEROWA, R. REINFUSS, T. SEWERYN,
T. SZCZURKIEWICZ

REDAKTOR
JÓZEF GAJEK

POLSKIE TOWARZYSTWO LUDOWNICZE — WROCŁAW 1961
Redakcja, Wrocław, Nankora 4

Nakład 1820 egz. Obj. arkuszy wyd. 49,50, arkuszy druk. 44 + 2 wkł. Oddano do skła-
dania 1. VIII. 1960. Podpisano do druku 24. III. 1961. Druk ukończono w marcu 1961.
Papier ilustr. kl. III. 80 g, 61×86. Zam. 513/9. E-3. Cena zł 88,—

DRUKARNIA UNIwersytetu IM. A. Mickiewicza — POZNAŃ. FREDRY 10

SPIS RZECZY

I. Rozprawy

Teofil Chędzidło. Karagasi — Tofalari. Monografia etno- graficzna	Str. 9
Stefan Inglot, Śląska literatura rolnicza i czasopisma od XVI— XVIII w. jako źródła do dziejów wsi i rolnictwa	135
Michał Staszek, Sprawy o „Zabranie sławy” w sądownictwie wiejskim Małopolski XV—XVIII wieku	155
Halina Mytnikówna, Flisactwo nad górną Solą	165
Maria Bytnar-Suboczowa, Układ przestrzenny ruchów ludnościowych w powiecie opolskim	172
Bolesław Garyga, Zasady klasyfikacji narzędzi uprawy ziemi. Zagadnienia systematyki elementów kultury materialnej	196
Tadeusz Dziekoński, Formy i technika wykonania męskich ludowych nakryć głowy	259

II. Sprawozdania i recenzje

SOWIETSKAJA ETNOGRAFIJA A. N. ZSSR, Moskwa 1956, z. 1—3 (Anastazja Kojdecka)	315
Russkij folklor. Materiały i issledowanija (t. III, izdatielstwo AN ZSSR. M-1, 1958, str. 446) (Kazimierz Strzala)	354
I. P. Potapow, Narody jużnoj Sybiri, Nowosybirsk 1953 ss. 190, 16 ^o . (Tadeusz Wróblewski)	358
I. P. Rabosznowa, Russkoje Narodnoje Krużewo „Chudożest- wiennyje Promysły RSFSR”. Moskwa 1956, str. 45 — tabl. barw. 6. il. 71 (Olga Mulkiewicz)	361
Josef Macurek, Valaši na Tešinsku po 30 lete valce (v 2 polo- vine 17-stoleti) Slezsky Sbornik 52, 1954, 1—2 s. 34—102. (Aleks- sander Nyrek)	363
Josef Kudlacek, Prispevok k studiu vzniku staroslovanskeho orneho pol’nohospodarstva Slovensky Narodopis, ročník V, 1957 číslo 1, str. 3—44 z 16 ryc. (Jerzy Wielowiejski)	368
Antonin Vaclavík, Genese obratnich plachet, koutnice a uvod- nice. Prispevky k lidovym obradum rodinnym, lidovemu umeni a kroji. Nadbitka z pracy: „Franku Wollmanovi k sedmdesatinam” Brno 1958 str. 482—529. (Adam Glapa)	375
Glanci i grada za kulturnu istoriju istočne Bosne, t. I, Tuzla 1957, ss. 256 (Zbigniew Jasiewicz)	376

ANTHROPOS (Freiburg-Posieux) tom 52 z. 1—6, 1957 (Tadeusz Wróblewski)	378
ANTHROPOS t. 53, 1958, zeszyt 1—2, 3—4, 5—6. Fryburg Szwajcaria	388
L'ETHNOGRAPHIE, t. 50, 1955 (Paris 1956)	397
L'ETHNOGRAPHIE, t. 51, 1956 (Tadeusz Wróblewski)	403
Paul Scheuermeier, Bauernwerk in Italien der italienischen und rätoromanischen Schweiz, Cz. I, Zürich 1943 (Z. S.)	408
Walter Escher, Dorfgemeinschaft und Silvestersingen in St. Antonien. Ein Beitrag zum Problem Gemeinschaft und Brauch. Schriften der Schweizerischen Gesellschaft für Volkskunde. Band 31. Buchdruckerei G. Krebs Verlagsbuchhandlung A. G. Basel 1947 (Maria Fryczowa)	409
„1000 Ostereier und Ostergebäcke aus ganz Europa” (Sonderheft der Zeitschrift „Der Hochwächter” März 1957, Verlag Paul Haupt, Bern) (M. Frzeździecka)	413
ÖSTERREICHISCHER VOLKSKUNDEATLAS, Linz/Donau 1959, red. E. Burgstaller i A. Helbok. 16 map, wykaz punktów i komentarze (Krzysztof Kwaśniewski)	414
BAFSSLER-ARCHIV. BEITRÄGE ZUR VÖLKERKUNDE. Neue Folge, tomy I, III—V, 1952, 1955—1957, Berlin D. Reimer Verlag. (Tadeusz Wróblewski)	416
Wolf Lücking, Trachtenleben in Deutschland. I Schaumburg—Lippe. Einführung von Martha Bringemeier. Institut für Deutsche Volkskunde an der Deutschen Akademie der Wissenschaften zu Berlin. Akademie-Verlag — Berlin 1958. Str. 99, w tym tekstu 21, reszta ilustracje. (Adam Glapa)	424
ATLAS DER DEUTSCHEN VOLKSKUNDE. Neue Folge. Red. Matthias Zender. Marburg 1958, 12 map, 1959 — tekst s. 232 (Krzysztof Kwaśniewski)	425
ATLAS ÖVER SVENSK FOLKKULTUR I. Materiell och social kultur. Red. Sigurd Erixon. Uddevalla 1957, s. 62, map 24, rys. 44 (Krzysztof Kwaśniewski)	427
Sigurd Erixon, Ake Hultkrantz i Laurits Bodker: International dictionary of regional european anthropology and folklore. Odb. „Laos”. t. III, 1955 Kopenhaga (T. W.)	428
„CURRENT ANTHROPOLOGY”, z. 1 (Andrzej Waligórski)	431
Theodore P. Bank, Botanical and ethnobotanical Studies in the Aleutian Islands. Papers of the Michigan Academy of Science, Arts and Letters, vol. XXXVIII, 1953, s. 415—431 (Tadeusz Wróblewski)	433
Anna Kowalska-Lewicka, Zainteresowania amerykańskie w Polsce po II wojnie światowej	434
Aztek - Anonim. Zdobywanie Meksyku. Tłumaczenie i opracowanie	

Tadeusza Milewskiego. Biblioteka Narodowa, Seria II Nr 116, Zakład Narodowy Ossolińskich, Wrocław—Kraków 1959, s. XCIX + 160, 2 mapy, 6 ilustr. (R. H. Nocoń)	437
Jan Czekanowski, W głąb lasów Aruwimi. Dziennik wyprawy do Afryki. PRACE ETNOLOGICZNE, t. VI, Pol. Tow. Lud., Wrocław 1958, s. 461 (Jerzy Grocholski)	440
Mieczysław Lepecki, Od Amazonki do Ziemi Ognistej. Warszawa 1958, s. 400 (Janusz Bohdanowicz)	449
Adam Nahlik, Tkaniny z XIII—XIV-wiecznego cmentarzyska w miejscowości Równina Dolna, pow. Kętrzyn. Rocznik Olsztyński, t. I, Olsztyn 1958. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, s. 171—191 (Adam Glapa)	450
Irena Turnau, Wytwórczość tekstylna-odzieżowa w manufakturach warszawskich w XVIII wieku Przegląd Historyczny, t. XLVIII zeszyt 4 str. 727—750 (Adam Glapa)	451
Józef Ligęza, Zarys kultury ludowej rejonu bytomskiego, „Dzieńców wieków Bytomia — szkice z dziejów miasta i Ziemi Bytomskiej”, praca zbiorowa pod redakcją Franciszka Ryszki. Stalino-gród 1956 r. s. 313—339 (M. Meysner-Rostworowska)	451
STUDIA I MATERIAŁY DO HISTORII KULTURY WSI POLSKIEJ w XIX i XX w. Zajęcia pozarolnicze. Współdziałanie gospodarcze. Biblioteka Etnografii Polskiej, nr 1, Wrocław 1958. PRACE I MATERIAŁY ETNOGRAFICZNE, tom XIII, Pol. Tow. Ludozn., Wrocław 1959; ŁÓDZKIE STUDIA ETNOGRAFICZNE, t. I, Pol. Tow. Ludozn. Oddział w Łodzi, Łódź 1959 (Zofia Staszczak)	454
Seweryn Goszczyński, Dziennik podróży do Tatrów. Opr. Stanisław Sierotwiński. Biblioteka Narodowa, S. I, nr 170. Zakład Narodowy im. Ossolińskich 1958 (Aleksander Zyga)	457
Polemika (Krystyna Czerniewska)	460

III. Muzea

Polskie zbiory etnograficzne w Musée de l'Homme w Paryżu (Wanda Jostowa)	463
--	-----

IV. Kronika

Wspomnienie o Profesorze Leonie Halbanie (Helena Jarodzka)	471
Dr Janina Tuwanówna (Tadeusz Dziekoński)	476
Krzysztof Kwaśniewski, Etnografia w Polsce — Placówki i pracownicy	478
Sprawozdanie z prac Zakładu Etnografii I. H. K. M. - P. A. N. we Wrocławiu za 1960 r. (J. G.)	498
Bronisława Kopczyńska-Jaworska, Badania nad państwem w Rumunii	508

Z korespondencji	Str 515
Sprawozdanie z działalności Oddziału Białostockiego PTL (Zygmunt Ciesielski)	520
Sprawozdanie z działalności Oddziału Gdańskiego PTL (Longin Malicki)	521
Sprawozdanie z działalności Oddziału Kieleckiego PTL (Aleksandra Dobrowolska)	523
Sprawozdanie z działalności Oddziału Krakowskiego PTL (Irena Nizińska, Małgorzata Matuskówna)	525
Sprawozdanie z działalności Oddziału Śląskiego PTL (Maria Żywirska)	526
Sprawozdanie z XXXIV Walnego Zgromadzenia PTL w Olsztynie (Anna Łyszcz i Józef Lech)	528
Sprawozdanie z całokształtu prac PTL w 1959 r. (O. G.)	535
Sprawozdanie roczne z pracy w Bibliotece P. T. L. za 1959 r. (Anna Łyszcz-Wiryszowa)	537
Sprawozdanie z działalności Komitetu Kolbergowskiego za rok 1959 (Irena Chruścielowa)	538
V. Bibliografia	
Bibliografia etnografii polskiej za rok 1956—1958. Opracował Boleśław Gawin	541
Różne	
Indeks XLVI t. Ludu wyk. O. G.	636
Streszczenia w jęz. ang. i ros. wyk. E. Jeleniewski	668
Spis rycin	695
Spis treści w jęz. ang. i ros.	697

R O Z P R A W Y

TEOFIL CHODZIDŁO

KARAGASI — TOFAŁARY

Wstęp. I. Źródła etnograficzne o Karagasach. II. Kraj i ludność. Administracja. III. Kultura materialna. Gospodarcze podstawy bytu Karagasów. IV. Kultura społeczna Karagasów. Małżeństwo, rodzina, ród i szczerp, plemię. V. Kultura duchowa. Religia i etyka. VI. Wiedza. VII. Analiza kulturowo-historyczna.

Wstęp

Polska literatura etnograficzna nie posiada żadnej monografii a nawet obszerniejszego artykułu na temat Karagasów. Nie lepiej przedstawia się sprawa w literaturze zagranicznej, gdzie poza dwoma krótkimi artykułami i kilkoma krótkimi notatkami, rozproszonymi po różnych czasopismach i dziełach podróżników, prawie nic nie pisano o Karagasach. Najwięcej, bo ponad 90% literatury o Karagasach zostało opracowanej w języku rosyjskim. Lecz i ta literatura, w porównaniu do literatury traktującej o innych szczepach jest stosunkowo mała (Tokariw S. A., *Etnografia narodów ZSRR*. Moskwa 1958, str. 430). To słabe zainteresowanie się Karagasami pochodzi prawdopodobnie stąd, że szczerp ten był mały i koczował w trudno dostępnej tajdze gór Sajańskich. Mimo znikomej liczby, bo na początku naszego stulecia liczył zaledwie około 400 osób, szczerp ten jest jednak bardzo ciekawy jako stosunkowo dobrze zbadany przykład, ilustrujący przeobrażenia i rozwój jego pierwotnej kultury zbieracko-myśliwskiej poprzez wyższe myślistwo i hodowlę renów aż do całkowitej utraty świadomości odrębności etnicznej.

Rewolucja Październikowa głęboko zmieniła warunki bytu tego nielicznego szczepu. W 1930 r. został zorganizowany „Tofański rejon nacjonalny” z administracyjno-kulturalnym ośrodkiem w Ałygdżerze, który wszedł w skład Niznieudinskiego rejonu